

СВОЄРІДНІСТЬ УКРАЇНСЬКОЇ ХУДОЖНЬОЇ ПОРЦЕЛЯНИ XIX ст. В КОНТЕКСТІ СВІТОВОГО ДОСВІДУ

Перші порцелянові вироби почали виготовляти в Україні наприкінці XVIII - на початку XIX ст., тобто в той час, коли порцеляна була вже широко відома не лише в європейських країнах, але й на теренах Російської імперії. Найбільш значними українськими порцеляновими центрами у XIX ст., в період стрімкого розвитку та активних творчих шукань, були виробництва в Корці, Городниці, Барановці та Волокитині.

У XIX ст. в Російській імперії виникає велика кількість порцелянових підприємств, які орієнтувалися на масове виробництво, серед яких і українські заводи. Порцеляна поступово втрачала статус унікального, дорогоцінного матеріалу, доступного обмеженому колу цінителів. Цей факт став одним з вирішальних у розвитку порцелянового виробництва зазначеного періоду. Українські майстри, намагаючись задовольнити смаки широких верств населення, прагнули до більшої декоративності та пишності, часто створюючи вироби складних, вибагливих форм з надлишковим декором. Запозичуючи популярні форми та мотиви декорування, які почасти трактувалися доволі вільно, керамісти не завжди піклувалися про гармонійність та доцільність їх поєднання. *«...Весь попередній розвиток порцеляни (її форми, асортимент, декорування) - все сприймалося ніби одразу, одночасно - і характерне, і другорядне з виробів колись знаменитих заводів»* [2, с.181]. Заснована на компіляціях, українська порцеляна XIX ст., як, між іншим, і російська, і європейська, мала мозаїчний характер. *«...Надзвичайно розширився діапазон художніх традицій в хронологічному та географічному плані»* [3, с.14], еkleктизм став характерною ознакою часу і однією з провідних рис порцелянового виробництва, як європейського, так і всеросійського.

Проте, є одна суттєва, на наш погляд, відмінність, коріння якої слід шукати у попередніх століттях. У XVII та XVIII ст. європейські майстри, намагаючись розгадати *«китайський секрет»*, безпосередньо зверталися до далекосхідних традицій, творчо їх переосмислюючи. В результаті міфологізації Сходу у Європі виник власний, далекий від реальності, образ східних країн. *«Європі був необхідний створений нею східний міраж, щоб мати*

можливість на його тлі розрізняти свою власну культурну своєрідність, цілісність та значущість. Парадоксально, але європоцентризм західної культури 17-18 ст. стверджувався не в останню чергу внаслідок того, що Захід в цей час із захопленням дивився на Схід» [1, с.7-8]. Таким чином, європейська порцеляна виникла не просто як відгук на потребу у цінному та практичному матеріалі, а як своєрідний спосіб освоєння чужого культурного досвіду, включення його в контекст власної культури, і разом з тим, як спосіб самоствердження.

Схожа ситуація склалася і в Росії, яка спочатку не виказувала особливого зацікавлення далекосхідним дивом. Інтерес до порцелянових виробів був тісно пов'язаним з нововведеннями петровської доби. «Судячи з швидкого проникнення порцеляни в російський столичний побут, захоплення нею належало до найбільш яскравих сторін європейського життя» [4, с.17]. Наслідуючи європейців, в Росії почали збирати колекції китайської порцеляни, облаштовувати порцелянові кабінети, і нарешті - заснували власне порцелянове виробництво. «Захоплення порцеляною знаходилося в руслі загальної європеїзації російського життя, що в кінцевому результаті призвело до засвоєння багатьох ідей, які лежали в основі західноєвропейської культури» [4, с.52]. Тож, можемо говорити, що і в Росії порцеляна не обмежувалася лише сферою практичного застосування, відіграючи важливу роль, як унікальне поле активного та плідного міжкультурного обміну.

В Україні порцеляну починають випускати в той час, коли вона втрачає статус винятковості, як підтвердження масовості її розповсюдження. Започаткування українського порцелянового виробництва не мало широкого культурного резонансу, ми не можемо дати XIX ст. в Україні гучної назви «порцелянового століття». Хоча українські майстри, долучаючись до світових культурних процесів, засвоювали та переосмислювали досвід як європейського, так і російського порцелянового виробництва, що безумовно наклало відбиток на розвиток всього декоративно-прикладного мистецтва, це не стало причиною значних культурних зрушень.

У рамках ретроспекції європейські та російські майстри часто зверталися до власного культурного досвіду, оновлюючи художню мову шляхом використання власних традицій. Українська ж порцеляна не мала власного минулого, і не долучаючись активно до місцевих народних традицій, обмежувалася в основному

зверненням до чужого культурного досвіду. Таким чином, для українських майстрів еkleктика стає методом швидкого освоєння широкого кола культурних традицій та основою для пошуку власної своєрідності.

Отже, при поверховій схожості окремих художніх процесів, які відбувалися в європейській, російській та українській порцеляні, можемо говорити про глибинну їх відмінність, яка корениться в особливостях сприйняття порцеляни як феномену культури.

---

1. Ляхова Л.В. Мир Запада и миф Востока. Запад и Восток в тематике раннего мейсенского фарфора: каталог выставки. - СПб.: Изд-во Гос. Эрмитажа, 2007. - 160 с.: ил.

2. Петрякова Ф.С. Украинский художественный фарфор (Конец XVIII - начало XX ст.) / Ф.С.Петрякова. - К.: Наукова Думка, 1985. - 224 с.: ил.

3. Раздольская В.И. Европейское искусство XIX века. Классицизм, романтизм / Вера Раздольская. - СПб.: Издательская Группа «Азбука-классика», 2009. - 368 с.: ил.

4. Ситовская Н.В. Фарфор в русской художественной культуре XVIII века: автореф. дисс.... д-ра искусствоведения: спец. 17.00.04 «Изобразительное и декоративно-прикладное искусство и архитектура» / Ситовская Наталия Владимировна. - М., 2010. - 54 с.

ВЛАСЕНКО В.В.

СТРУКТУРА ОРГАНІВ УПРАВЛІННЯ ОКУПАЦІЙНОГО РЕЖИМУ В ГЕНЕРАЛЬНОМУ ОКРУЗІ “ЖИТОМИР” (1941-1944 рр.)

Вже шістьдесят шість років відділяють нас від часу закінчення Другої світової війни, однієї з найбільших трагедій XX ст. Проте й до сьогодні проблеми, пов'язані з нею, є об'єктом уваги історичної науки.

Однією з актуальних проблем української історії XX ст. є формування німецької адміністрації на території України. Дана проблема отримала висвітлення у низці робіт (В.Косик, В.Шайкан, П.Рекотов, В.Лауер, Б.Єржабкова та ін.), проте окремі її аспекти потребують ще поглибленого вивчення. У зв'язку з цим автор ставить за мету розглянути один із таких аспектів - становлення німецької окупаційної влади на території генерального округу “Житомир”. До його складу входила територія Житомирської області, північні райони Вінницької області, разом з м.Вінниця та південні райони Подільської області БРСР, з містом Мозир. Центр округу знаходився у місті Житомир.